

nincs benne semmi, se költői *techné*, se magatartás, se beszédmód, amit a kortárs kánon értékelne – azon kívül, hogy örül ennek a fényesen demonstrált *kívüliség*nek? Hogy nincs benne szó semmi, ami ne a töredékes, foszlékony, esendő és mulékony mikrokozmoszból származna, s nincs benne vers, amely ne a végtelen, örök és kristálytengelyén forgó makrokozmoszra referálna? Csupa mégis és mégsem ez a könyvmű. És semmi olyanról nincs itt szó, ami – mint zarándoklat a rossz hívőnek, szónoklás a dadogónak – „feladatosnak” bizonyulna.

Az elől nyitott, hátulról lezárt mondatok a szerzői magatartás, talán élet- és gondolkodási elv képviselői. Mintha a végtelen múltból, a beláthatatlan jelenlétből valóságából érkező dolgoknak csupán a becsapódását érzékelhetné a szerző. A golyót tudja csupán regisztrálni, ahogy át-üti a bőrt, az izmokat, s szétrombolja a szívet, illetve a gerincvelőt; némi-lykor esetleg a golyó becsapódását megelőző, pillanatnyi kiterjedésű nyomvonalát. „ismeretlen madárhang után indulsz. / bokrok között. a hajnali szürkületben. / hang egyre erősebb. helyét keresi. – de a / madarat soha. mindig csak a homályból / felcsattanó hangot.”

Amúgy Varga Mátyás érzékelhetően: misztikus. Keveréke egy sivatag-nézésbe belefeledkező észak-afrikai szúfinak és egy középkori, német, a Krisztus-misztikában felol-

dódó szerzetesnek. Ezért voltaképpen nem is szövegei fontosak: *amiről* beszél (ha ritkán és esendő módon is), az megrendítően fontos. Nem is oly rég egy társadalomtudományi kutató azt mondta egy kérdőív kapcsán, hogy manapság az európai kultúrában a vallási hovatartozásra és a szexuális orientációra illetlenség rákérdezni. Most már azt is tudom, tapintatlanság lenne arra is, hogy költő-e valaki, ha költészetet művel.

GÉCZI JÁNOS

(*Jelenkor* Kiadó, Pécs, 2006,
64 oldal, 1500 Ft)

DOBOZI ESZTER:

Másolhatatlan

A kötet kezdőmondata („Mint tűnik át – erről szerettem volna írni – / a szó a láthatóban, s a látható a szóban”) úgy csendül fel a fejünkben, mint egy hangverseny kezdete. Az „angolkürtös” nyitány explicit módon egészül ki filozofikus eleganciával, és ettől meg is indul az olvasó fantáziája: vajon mit rejtegetnek a következő lapok vagy akár mindjárt a következő sorok? Jól sejtjük: egyfajta visszatérő motívumokból összeállított invokáció ez, amely megmozgat, bemelegít, felkészít az elkövetkezőkre, nem takargatva semmit,

hiszen virtuálisan már magában foglalja mindazt, ami előttünk áll. Ez a pár sor rövid előzetes összefoglalása a hat ciklusból álló kötetnek, utazásra csábít, a tanyaháztól és az üresen álló kastélytól egészen Máraiig.

Lappangani... Olyan sok asszociáció ragadt erre a szóra a 20. század második felében, hogy egy lexikon is kevés lenne, ha mindet fel szeretnénk sorolni. Dobozí könyvének első, hasonló című ciklusában tovább bővült a képzettársítások sora. Az egymásra következő szövegekben hol szinte magunk előtt látjuk az otthont, érezzük a családi melegséget, hol meg az állatok szaga csap meg bennünket. S az idillt mindig csak széttörve kapjuk, a remény és reménytelenség között órlódva. Végül aztán a beszélő egyfajta prófétai sorsközösséget vállal a bemutatott világgal. Ez a költészeti tradíció bizonyos rétegeit tekintve nem újszerű ugyan, az egyénies szöveg- és materiális környezetben mégis jóformán újdonságként hat.

Igazi költői problémát ragad meg a második, *Örök liftező* ciklus *Prologus* című verse. Ez nem más, mint a művészsors és annak felvállalása, s a korábban már olvasott elemekhez szorosan kapcsolódó ilyen jellegű motívumok gondosan teremtik meg a kötet kontinuitását, egyre fokozva az olvasóban az érzést, hogy jól megszerkesztett, gondosan összeállított munkával van dolga. Illik ide még az ilyen hang is:

„Ne árulózz, amíg / holtukban is di-csók a gyilkosok” (*Csontnyűvő*). Az igazságtalanságok fölött érzett ágá-ló kiábrándultság sűrű és sokatmondó megnyilvánulása ez, jól jellemezhetnénk vele a 21. század magyar valóságát, és bár nem kedvelem a nagy szavakat, talán ez lehet az a mondat, amelyre száz év múlva is emlékezhetünk Dobozí Eszter költészetéből.

A következő ciklus, az *Anteus panasza* már merőben más hangnemet üt meg, mint az előzőek: a vallá-sosságét. A mindjárt utána álló, sor-rendben immár negyedik ciklus versei mind *Síkisi hercegnő tankái*. Itt az olvasó asszociációs bázisára utaltan törheti a fejét a rövid, ám velős köl-teményeken, melyek ide-oda csa-pongva vezetik végig helyszíneken, korokon, érzéseken – a japán műfor-mát nyelvünk lehetőségei szerint meglehetősen sikerrel imitálva.

A kötet végéhez közeledve, az ötödik és hatodik ciklusban (*Szár-nyatlan angyal, Lapok a füveskönyv-ből*) a képzettársítások egész erdeje tárul elénk – sosem látott-hallott kapcsolatok. Az olvasás folyamán itt hamarosan eljutunk arra a pontra, ahol már nem betűket, sorokat lá-tunk, sokkal inkább képek és színek táncolnak szemünk előtt, merész ecsetvonásokkal, határtalan keretek-kel, modern montázsok és (a képző-művészeti remniszcenciákat hordo-zó szövegekben) „lehetetlen” fauve-izmus házasodik hullámzó terekkel. S a könyvnek ebben a szakaszában

találhatók olyan művek is, amelyek a bevezető költeményhez kapcsolódva, mintegy azzal együtt keretbe foglalják az egész kötetet, elkötve minden szálát. Ez a befejezettség azonban – szerencsére – nem jár megnyugvással. Sokkal inkább újabb kérdéseket vet fel. Felszólít, gondolkodásra serkent, felbolydít, épp hogy meg nem botránkoztat – ahogy az a jó irodalom sajátja. És ami a lényeg, a megképződő költői univerzum szerves egészet alkot, és ezzel a tulajdonsággal ruhazza fel a neki teret kínáló kötetet is. A valahai nyitány és most elért befejező szövegtartomány (zárókő) egybecsengetése erős kötelékkel forrasztja egymáshoz az amúgy lazán összefüggő részeket, a koherencia ma oly ritka élményét nyújtva az olvasónak.

SIBALIN KISS GÁBOR

*(Ister Kiadó, Budapest, 2005,
116 oldal, 1600 Ft)*

CSOKONAI ATTILA:

Dirádó

Csokonai Attila kötete, ahogy alcímeként maga is elárulja: „egy eremita filosz versei és költeményei”, vagyis egy remete bölcsészhallgató tollának alkotásai, melyek önálló életre kelnek, ha befogadjukból nem hiányzik a nyitottság és némi kreativitás.

Ekkor lesz a megírt alapkinszből, a szavakból és sorokból mélyről feltáncoló érzések és gondolatok selege, ekkor sikerül az írónak olyan kapcsolatot teremtenie az olvasóval, amelynek ő a kezdeményezője, de művei immár a lehető legnagyobb autonómiára törnek, mégsem vesznek magukbázartságba, mert szabadságuk a megszámlálhatatlan nekik adott jelentés, minden újraolvasás határtalansága.

Csokonai Attila versei önmagukért beszélnek, meghatározzák az alaphangot – minden egyéb az olvasón múlik. „Mivel ma nincs dolog, mivel ma nincs dáridó / s lelkünk a kósza vágy szállodája lett [...] oly isten ez, ki úgy áld meg, ha nem imádod, / gyönyör, ha nem gyönyör, erő, ha nem erő.” A kiemelt idézetek a címadó vers sorai, ily módon a kötet meghatározói, bevezetőként és egyszerre sűrített ars poeticaként szolgálnak, de bennük is legjelentősebbek a szavak, hiszen a dáridó szóból született a dirádó, a fentebb leírt dirádó-elv manifesztációja.

Ha a sokszínű versgyűjteményt valahogy mégis jellemezni kívánjuk, a költemények néhány csoportját mindenképp ki kell emelnünk. Az egyik az öniróniával telített verseké; vallomások az írásról, az emberről, melyek súlyos igazságokat közölnek, de nehézkesen vagy nyugtalanító komorsággal, hiszen egy mitikus szintet idéznek fel. Máskor pedig valami féle poétikus mesébe szőtt valóság